

Peluška Bendlová (ed.): Tři programové texty existenciální filosofie Gabriela Marcela

Praha, Filosofía 2022. 180 s.

Z literární pozůstalosti Pelušky Bendlové (1931–2019) publikovalo nakladatelství Filosofía překlad tří významných textů francouzského filosofa a dramatika Gabriela Marcela (1889–1973). Bendlová, která se dlouhodobě zabývala dílem významného existencialistického filosofa, Marcelovy texty nejen přeložila a opatřila výkladovými poznámkami, ale též je uvedla rozsáhlou studií. Celou knihu lze považovat za velmi dobrý úvod do filosofického myšlení Gabriela Marcela a za nesporné obohacení české marcelovské literatury.

Úvodní studie nazvaná „Mezi reflexí a vírou“ přibližuje českému čtenáři vznik a význam Marcelových textů „Existence a objektivita“ (1925), „Postavení ontologického tajemství a jeho konkrétní přiblížení“ (1933) a „Můj základní záměr“ (1937). Bendlová v ní poukazuje na problematiku překladu a výkladu Marcelových pojmů, jako jsou klíčové termíny „bytí“ a „existence“. Autorka dále objasňuje, proč se pokusila nově přetlumočit esej „Postavení ontologického tajemství a jeho konkrétní přiblížení“, která, na rozdíl od ostatních dvou textů, byla již přeložena: nejprve v roce 1940 Josefem Florianem a Františkem Pastorem ve Staré říši na Moravě¹ a poté v roce 1971 Věrou Dvořákovou ve výboru *K filosofii naděje*.² Ačkoliv oba zmíněné překlady jsou kvalitní, Bendlová text nově převedla do současné češtiny s větší citlivostí ke specifické terminologii Marcelovy filosofie.

Všechny tři zmíněné texty obsahují úvahy francouzského myslitele týkající se podstatných otázek filosofie: Jak přistupovat k poznávané realitě? V čem spočívá reflexe bytí? Jaký je vztah mezi myšlením a životem? V těchto otázkách se dotýkáme vlastní metody, formy a zaměření Marcelovy filosofie, a proto se jedná o texty vskutku „programové“. Marcel patřil ke kritikům vyhrocené duality mezi poznávajícím subjektem a poznávaným objektem, který je od subjektu odtržen. Tento způsob myšlení pro Marcela představuje reflexi zvětčující realitu, která je redukována pouze na předmětný svět následně ovládaný technikou. Marcel po zkušenostech první světové války podrobuje kritice technologickou racionalitu, která přistupuje ke skutečnostem násilně a vlastnický. Z tohoto důvodu hledá jiný způsob myšlenkového přístupu k realitě, nezaloženém na principu „mít“ (*avoir*), nýbrž „být“ (*être*). Jedná se o reflexi, v níž poznávající a poznávané jsou součástí jediného tajemství bytí, poznání je tak vnitřní účastí na poznávané skutečnosti (zde leží základ

1 Marcel, G., *Stav ontologického tajemství a konkrétní se k němu přiblížení*. Přel. J. Florian a F. Pastor. Stará říše, M. Florianová 1940.

2 Marcel, G., *Postavení ontologického tajemství a jak se k němu konkrétně přiblížit*. Přel. V. Dvořáková. In: Marcel, G., *Filosofie naděje. Výbor z textů*. Praha, Vyšehrad 1971.

pro důležitý Marcelův termín „participace“). Tato druhá syntetická reflexe má blízko k víře, je jakýmsi kontemplativním přístupem ke světu.

Marcel v roce 1929 konvertoval ke katolické víře, která se bezesporu promítala do jeho myšlenkového světa. Usiloval o pojetí filosofie nesené vírou, nadějí a láskou, bez nichž není možné konkrétní přiblížení k „ontologickému tajemství života“. Přesto, jak Bendlová připomíná ve své studii, Marcel ve svém myšlení stále zůstával na rovině filosofie a odmítal námitku, že jeho přístup je „fideistický“. Dle mého soudu se u něj setkáváme s dialogem mezi filosofií a vírou, kdy racionalita není uzavřena inspirací ze strany křesťanského zjevení, jež rozumu otvírá nové perspektivy poznání, které se však nemění v teologii nebo mystiku, nýbrž zůstávají zcela filosofickým vhladem. Posouzení celé otázky je na každém čtenáři, jistě však je, že Marcelovy texty může, bez ohledu na svou osobní víru, číst každý s užitekem.

K správnému posouzení Marcelova filosofického přístupu je bezesporu vhodné znát dobový, kulturní a intelektuální kontext, v němž se utvářel a rozvíjel. I v tomto ohledu lze vyzdvihnout studii Pelušky Bendlové. Poněkud přehnaně snad jen vyznívá autorčin údiv nad tím, že se Marcel přiklonil ke katolické církvi, jelikož podle Bendlové je jeho pojetí víry jako subjektivní, intimní participace na tajemství spíše protestanské (s. 20–22).³ Bylo by však příliš schematické označovat dobové katolické pojetí víry pouze jako přijímání objektivních pravd církevní nauky. Vedle tomistického přístupu, který byl Marcelovi cizí, existoval v katolické církvi silný rovněž proud především augustiniánsky orientované teologie a spirituality, která v mnohém koresponduje s Marcelovým chápáním víry jako niterné účasti. Kritiku objektivistické, zvěčňující a technické racionality a znovuobjevení kontemplativního usebrání ostatně najdeme i u jiných katolických autorů meziválečné doby, zvláště je v této souvislosti třeba upozornit na Romana Guardiniho (1885–1968) a na jeho liturgické hnutí v Německu.

Knihla však není jen dokumentem minulosti, Marcelovy texty zůstávají stále inspirativní pro ty, kdo sdílejí stejný pohled na život jako na tajemství, které se otvírá tomu, kdo k němu přistupuje s vírou a láskou. Víra a láska pak vytvářejí naději tvářící v tvář smrti a zániku, což výstižně postihuje slavný Marcelův výrok: „Milovat nějakou bytost znamená říci jí: Ty nezemřeš“ (s. 74–78). Marcelovo těžce vybojované přesvědčení, že víra spojená s láskou a nadějí nepatří jen do náboženství a teologie, ale v určité podobě též do filosofie, nemusí být zcela přijímáno, bezesporu však představuje téma, které si zaslouží naši pozornost.

Pavel Frývaldský

Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni
pfryvald@kfi.zcu.cz

3 Všechny stránkové odkazy v závorkách v textu se vztahují k recenzované publikaci.